הדין הוא שהַבְּעָלִים נוֹתְנִין בעל כרחם עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ, והיינו עשרים ואחד בשביל הקרן, לפי שאין הבעלים רשאים לפחות מן הקרן שאחר רוצה ליתן, שלא להפסיד להקדש, אמנם אף שנתן הבעלים עשרים ואחד לקרן, מכל מקום נותן הבעלים רק חמשה כחומש, וכטעם שיבואר בהמשך המשנה.

מביאה המשנה דוגמאות נוספות לדין זה: אם רצה אחר ליתן עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם, הַבְּעָלִים נוֹתְנִין על כרחם עֶשְׂרִים וְשֶׁבַע, עשרים ושנים לקרן וחמשה לחומש. וכן אם רצה אחר לפדות בְּעֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ הַבְּעָלִים נוֹתְנִין עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנָה. ואם רצה אחר לפדות בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע, הַבְּעָלִים נוֹתְנִין עֶשְׂרִים וָתֵשַׁע. ואם רצה אחר לפדות בעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ, הַבְּעָלִים נוֹתְנִין שְׁלֹשִׁים, עשרים וחמשה לקרן וחמשה לחומש. מבארת המשנה מדוע באופנים אלו לעולם החומש הוא רק חמשה, לְפִי שֶׁאֵין הבעלים מוֹסִיפִין חוֹמֶשׁ עַל עֵילּוּי שֶׁל זֶה – על מה שאחר העלה בדמיה, אף שמחמת כן הוצרכו להוסיף על הקרן, אלא מוסיפים חומש רק על הקרן שהם עצמם רצו לתת מתחילה.

מסיים רבינא את ההוכחה: שְׁמַע מִינַּהּ – יש ללמוד מהאמור במשנה זו, דחוּמְשָׁא מִלְּבַר – שהחומש נמדד לפי הקרן והחומש יחד, ולבן כשפודה בעשרים מוסיף חמשה, שְׁמַע מִינַּהּ – אכן מוכח כן מהמשנה.

הגמרא מבארת שנחלקו תנאים בנידון זה: כְּתַנָּאֵי, נאמר בתורה לגבי חיוב חומש (ויקרא כז כז) 'וְיָסַף חֲמִשְׁתּוֹ עָלָיו', שֶׁיְּהֵא הוא – הקרן וְחוּמְשׁוֹ שויים יחד חֲמִשָּׁה, כלומר שהחומש הוא בשיעור חמישית מהקרן והחומש יחד, דִּבְרֵי רַבִּי יֹאשִׁיָּה. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר, 'חֲמִשִּׁיתוֹ' היינו חוּמְשׁוֹ שֶׁל קֶרֶן, שזהו חומש מלגיו.

הגמרא מביאה ספק בדיני חומש של מעשר שני: אִיבָּעְיָא לְהוּ – נסתפקו בני הישיבה, האם נתינת חוֹמֶשׁ בשעת פדיון מעשר שני מְעַכֵּב את הפדיון, אוֹ אֵינוֹ מְעַכֵּב. דהיינו, אם פדה אדם פירות מעשר שני בשויים ולא הוסיף עליהם חומש, האם חל פדיון זה ורשאי הוא לאכול מיד את פירות המעשר חוץ לחומת ירושלים, אלא שעליו להוסיף וליתן לאחר מכן מעות בשווי חומש מן הפירות עבור מעשר שני, או שעד נתינת החומש לא חל הפדיון כלל, ועדיין יש קדושת מעשר שני על הפירות, ולפיכך אינו רשאי לאוכלם חוץ לירושלים.

צדדי הספק: אַרְבָּעָה בְּאַרְבָּעָה פָּרִיק – האם מעשר ששוויו ארבעה דינרים יש לפדות בסכום של ארבעה דינרים כנגדם, וְאַבְּנַפְשֵׁיהּ מוֹסִיף חוֹמֶשׁ – אלא שבנוסף לכך יש לפודה להוסיף מעצמו דינר בתורת חומש על סכום הפדייה, אַלְמָא חוֹמֶשׁ לֹא מְעַכֵּב, אוֹ דִּלְמָא אַרְבָּעָה בַּחֲמִשָּׁה פָּרִיק – או שמא יש לפדות מעשר השוה ארבעה דינרים בחמשה, שגזירת הכתוב היא לדון את החומש כאילו הוא חלק משויו של המעשר, וְחוֹמֶשׁ מְעַכֵּב – ולפיכך, כשאינו מוסיף חומש הרי זה מעכב את עצם הפדיה, שהרי הוא כפודה דבר בפחות משוויו.

הגמרא פושטת ספק זה מדברי המשנה: אָמַר רָבִינָא, תָּא שְׁמַע, שנינו במסכת דמאי (פ"א מ"ב) שהַדְּמַאי אֵין לוֹ חוֹמֶשׁ – אדם הפודה מעשר שני של דמאי אינו צריך להוסיף חומש על שויים של הפירות, וְאֵין לוֹ בִּיעוּר – וכמו כן אין בו דין ביעור מעשרות, ואף כשהגיע זמן הביעור אינו צריך לבער את פירות המעשר שני של דמאי מן העולם, אלא יכול לשומרם עד שיאכלם בירושלים. מדייקת הגמרא, הָא קָרֵן יֵשׁ לוֹ – אבל את עיקר דין מעשר שני יש לו, שכל זמן שלא פדאו עליו להעלות את הפירות ולאוכלם בירושלים, ואינו רשאי לאוכלם במקומו.

מבררת הגמרא: מַאי טַעְמָא – מהו טעם הדבר, שיש לדמאי את עיקר דין מעשר שני, ואין לו דין הוספת חומש, בהכרח צריך לומר, שקֶּרֶן דְּמָעֲכַב בְּדְאוֹרַיְיתָא אִיתָא בְּדַרְבָּנָן – דין עיקר מעשר שני לאוכלו בירושלים, שהוא מעכב אף בדיעבד בדבר החייב במעשר שני מן התורה, גזרו בו חכמים אף במעשר שני של דמאי שהוא מדרבנן, חוֹמֶשׁ דְּלֹא מְעַכֵּב בְּדְאוֹרַיְיתָא לֵיתָא בְּדַרְבָּנָן – אך נתינת חומש שאינה מעכבת בדבר החייב במעשר שני מן התורה, לא הצריכוה חכמים כלל במעשר שני של דמאי.

ונמצא שיש להוכיח ממשנה זו, שנתינת חומש אינה מעכבת את פדיית המעשר שני, אף בדבר החייב במעשר מן התורה.

הגמרא מנסה לתלות נידון זה במחלוקת תנאים: לֵימָא כְּתַנָּאֵי – לכאורה יש לתלות ענין זה במחלוקת תנאים, לגבי אדם שפדה מעשר שני, וְנָתַן אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא נָתַן אֶת הַחֹמֶשׁ, שרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יֹאכַל – רשאי הוא לאכול את פירות המעשר שני מחוץ לירושלים אף קודם שנתן את החומש, שכבר יצאו הפירות לחולין על ידי תשלום הקרן, ורַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר לֹא יֹאכַל – אין הוא רשאי לאכול את פירות המעשר, עד שיתן גם את החומש.

ועל מחלוקת זו אָמַר רַבִּי, נִרְאִין להלכה דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אם בא לאכול את הפירות בְּשַׁבָּת, שמפני כבוד שבת יש להתיר לאכול מן הפירות אף קודם שהפריש את החומש כדברי רבי אליעזר, וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּחוֹל – אך בימות החול יש לפסוק כדעת רבי יהושע, האוסר לאכול את הפירות עד שיפריש את החומש.

מדייקת הגמרא: מֵהָאָמַר רבי שנִּרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּשַׁבָּת ולא בחול, מִכְּלָל – יש ללמוד מכך, דְּפְלִיגִי רבי אליעזר ורבי יהושע אֲפִילּוּ בִּימות החול, שאף בימות החול מתיר רבי אליעזר את הפירות באכילה קודם הפרשת החומש. וּמֵהָאָמַר רבי נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בִּימות החול ולא בשבת, מִכְּלָל דְּפְלִיגִי אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת, שאף בשבת אוסר רבי יהושע את הפירות באכילה אם לא הפריש חומש. ונמצא, שנחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע בין בחול ובין בשבת. מַאי לַאו הָךְ סְבָרָא קָמִיפַּלְגִי – ולכאורה יש לומר שנחלקו בסברא זו, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר שנתינת החוֹמֶשׁ לֹא מְעַכֵּב את עצם הפדיון, ולפיכך מתיר הוא את הפירות באכילה אפילו בחול, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר שנתינת החוֹמֶשׁ מְעַכֵּב את הפדיון, ולפיכך אוסר הוא את הפירות באכילה אפילו בשבת.

דוחה הגמרא: אָמַר רַב פָּפָּא, לֹא – אין הכרח לתלות את מחלוקת התנאים בענין זה, אלא יתכן לומר דִּכּוּלֵי עָלְמָא – שלדעת כל התנאים [בין רבי אליעזר ובין רבי יהושע] נתינת חוֹמֶשׁ לֹא מְעַכֵּב את הפדיון מדין תורה, והאוסר פירות מעשר שני חוץ לירושלים קודם נתינת החומש אינו לוקה, וְהָכָא בְּחַיְישִׁינַן לְפִשְׁיעוּתָא קָמִיפַּלְגִי – אלא שנחלקו האם יש לחוש שמא יפשע הפודה ולא יתן את החומש לאחר זמן, מַר [–רבי יהושע] סָבַר, דַּחַיְישִׁינַן לְפִשְׁיעוּתָא – חששו חכמים שמא יפשע הפודה ולא יוסיף את החומש לאחר זמן, ולפיכך אסרו לאכול את הפירות עד שיתן את החומש, וּמַר [–רבי אליעזר] סָבַר, דלֹא חַיְישִׁינַן לְפִשְׁיעוּתָא – לא חששו חכמים לפשיעה זו, ולכך רשאי אדם לאכול פירות מעשר שני מיד לאחר שפדה אותם בשויים, ויתן את החומש לאחר זמן.

רבי יוחנן מבאר באיזה אופן מודים הכל שאין לחשוש לפשיעה: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַכֹּל מוֹדִים בְּהֶקְדֵּשׁ שֶׁחִילֵּל – אם חילל אדם הקדש בשוויו, ועדיין לא נתן את החומש, מודה אף רבי יהושע שחל הפדיון מיד, ולא חששו חכמים שמא יפשע ולא יתן את החומש לאחר מכן, הוֹאִיל וְגָזְרִין תּוֹבְעִין אוֹתוֹ בַּשּׁוּק – מאחר שהגזברים של ההקדש יתבעו ממנו את החומש כאשר יפגשוהו ברחוב העיר. הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן: וּבְהֶקְדֵּשׁ לֹא פְּלִיגִי – האם לא נחלקו התנאים אם חומש מעכב בפדיון הקדש, וְהָתַנְיָא – והרי שנינו בברייתא, המביאה מחלוקת תנאים לגבי אדם שפדה הקדש וְנָתַן אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא נָתַן לוֹ [–לגזבר] אֶת הַחֹמֶשׁ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר חִילֵּל – חל הפדיון ונעשה ההקדש חולין, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים לֹא חִילֵּל – אין ההקדש יוצא לחולין עד שיתן את החומש. ועל מחלוקת זו אָמַר רַבִּי, נִרְאִין להלכה דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הסובר שחל הפדיון אף ללא נתינת החומש, בְּפִדְיוֹן הֶקְדֵּשׁ, שאין לחשוש בזה שיפשע ולא יתן את החומש, מאחר שהגזברים תובעים אותו ממנו, וְנראין להלכה דִּבְרֵי חֲכָמִים הסוברים שלא חל הפדיון עד שיתן את החומש, בְּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר שני, שבזה יש לחוש שמא ישכח ולא יתן את החומש, מאחר שאין מי שתובע אותו על כך.

המשך בעמוד פט

מדייקת הגמרא: **מִדְּאָמַר** רבי שִׁמְעוֹן **דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּהֶקְדֵּשׁ** ולא במעשר, **מִכְּלָל** – יש ללמוד מכך, **דְּפְלִיג** רבי אליעזר על רבי יהושע **אֲפִילּוּ בְּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר**, ומתיר הוא את הפירות באכילה אף קודם נתינת החומש, **וּמִדְּקָאָמַר** רבי שִׁמְעוֹן **דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּמַעֲשֵׂר** ולא בהקדש, **מִכְּלָל** – יש ללמוד מכך, **דְּאִינְהוּ** [–חכמים] **פְּלִיגִי** על רבי יהושע **אֲפִילּוּ בְּפִדְיוֹן הֶקְדֵּשׁ**, וגם בזה הם סוברים שלא יצא ההקדש לחולין אם לא נתן את החומש. ונמצא שנחלקו בין בפדיון הקדש ובין בפדיון מעשר, וכיצד סובר רבי יוחנן שהכל מודים לגבי הקדש שחל הפדיון אף ללא נתינת חומש.

ומחמת קושיא זו מביאה הגמרא את דברי רבי יוחנן באופן שונה: **אֶלָּא אִי אִתְּמַר הָכִי אִתְּמַר** – אלא בהכרח שדברי רבי יוחנן נאמרו באופן אחר. **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַכֹּל מוֹדִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּפִדְיוֹן הֶקְדֵּשׁ שֶׁחִילֵּל**. דהיינו, אם פדה אדם הקדש ביום השבת ולא נתן את החומש, בזה חל הפדיון לדעת הכל, מאחר שיש כאן שני טעמים להקל. **חֲדָא, דִּכְתִיב** (ישעיה נח יג) 'וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג', ומאחר שמצוה לענג את השבת יש להקל עליו שיוכל לאכול את ההקדש שפדה, **וְעוֹד** יש טעם נוסף להקל לגבי הקדש, **הוֹאִיל וְנִזְבְּרִין תּוֹבְעִין אוֹתוֹ בַּשּׁוּק**, ואין לחוש שמא ישכח לתת את החומש לאחר מכן. ובאשר מצטרפים שני טעמים אלו, מודים הכל שלא גזרו חכמים, וחל פדיון ההקדש אף קודם נתינת החומש.

הגמרא מביאה ספק בדיני חומש לגבי כמה עניינים: **אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא, הֲרֵי אָמְרוּ** חכמים (בכורות נא.) שֶׁהֶקְדֵּשׁ **אֵינוֹ מִתְחַלֵּל עַל הַקֶּרֶקַע** אלא על מטלטלין, משום **דְּרַחֲמָנָא אָמַר** (ויקרא כז טו) 'וְנָתַן הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ', כסף ולא קרקע. ומעתה יש להסתפק לגבי **חוּמְשׁוֹ** של **הַמְקַדֵּשׁ עַל הַקֶּרֶקַע**, האם דינו כדין הקרן שאינה מתחללת על הקרקע, או לא.

וכמו כן יש להסתפק בזה לגבי זר שאכל **תְּרוּמָה** בשוגג, שהדין בזה שהתרומה **אֵינָהּ מְשַׁתַּלֶּמֶת אֶלָּא** מִן **הַחוּלִּין**, דהיינו, שחייב האוכל ליתן עבור אכילתו פירות חולין, ועל ידי נתינתו חל עליהם שם תרומה, ולא יתן מעות או בגדים שאין התרומה יכולה לחול עליהם, משום **דְּרַחֲמָנָא אָמַר** (ויקרא כב יד) 'וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ', ודרשו חכמים, שצריך ליתן **דָּבָר הָרָאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ** – לחול עליו קדושת תרומה. ומעתה יש להסתפק לגבי **חוּמְשָׁהּ** של התרומה, **מַהוּ שֶׁיִּשְׁתַּלֵּם שֶׁלֹּא** מִן פירות **הַחוּלִּין** אלא ממעות או בגדים, האם דינו כדין הקרן שאינה משתלמת אלא מפירות או לא.

וכן יש להסתפק בזה לגבי חילול מעשר שני, שהדין בזה שהמְּעַשֵּׂר **אֵין מִתְחַלֵּל עַל הָאֲסִימוֹן** [–כסף חסר צורה], משום **דְּרַחֲמָנָא אָמַר** (דברים יד כה) 'וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ', ודרשו חכמים **לְרַבּוֹת כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו צוּרָה**, שרק בזה ניתן לפדות את המעשר. ומעתה יש להסתפק בדין **חוּמְשׁוֹ** של המעשר, **מַהוּ שֶׁיִּתְחַלֵּל עַל הָאֲסִימוֹן**, האם דינו כדין הקרן שאינה מתחללת אלא על דבר שיש בו צורה או לא.

אִתְּגַּלַּגֵּל מִלְּתָא – התגלגל הדבר, **וְאָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא** – והגיעו ספיקות אלו לפני רבא. **אָמַר לֵהּ** – אמר לתלמידיו, **אָמַר קְרָא עָלָיו** – בכל דיני חומש אלו נאמר במקרא 'עליו', ויש ללמוד מכך **לְרַבּוֹת** את דין **חוּמְשׁוֹ** של כל דבר, **כְּמוֹתוֹ** – כמו הקרן עצמה לכל דיניה.

הגמרא מביאה ראיה לדינו של רבא: **אָמַר רָבִינָא, אַף אֲנַן נָמֵי תָּנֵינָא** – אף אנו שנינו כך במשנה (תרומות פ"ו מ"ד), שבה מבואר שאדם **הַנּוֹגֵעַ** תְּרוּמָה מן הכהן **וְעַדַיִן לֹא אֲכָלָהּ**, ועתה מחזירה בשלמותה לרשות הכהן, דינו הוא **שְׁמְשַׁלֵּם** לכהן **תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל** כדין גנב שקנסה אותו התורה לשלם כפל, דהיינו, שמלבד התרומה שגנב שמשיב לכהן עליו לשלם עוד פעם נוספת את דמיה, ותשלום זה משלם בשווי **דְּמֵי תְּרוּמָה**, דהיינו, כפי שוייה של התרומה להימכר בשוק. ואם **אֲכָלָהּ** לתרומה שגנב בשוגג, שלא ידע שהיא תרומה, דינו הוא **שְׁמְשַׁלֵּם שְׁנֵי קְרָנִים וְחוֹמֶשׁ** – עליו לשלם לכהן פעמיים את שוייה של התרומה כדין גנב המשלם כפל, ובנוסף לכך עליו לשלם לו חומש כדין האוכל תרומה בשוגג. ותשלומים אלו יהיו באופן כזה, את הקֶרֶן שמשלם עבור התרומה עצמה, וְכן את **הַחוֹמֶשׁ** שמשלם עבור אכילתה, עליו לשלם **מִן הַחוּלִּין**, דהיינו, פירות חולין מתוקנים הראויים להיות תרומה, **וְאִילּוּ** את **הַקֶּרֶן** השניה שמשלם עבור הכפל של קנס הגניבה, משלם **דְּמֵי תְּרוּמָה**, דהיינו, מעות כפי שווי התרומה להימכר בשוק.

שְׁמַע מִינַּהּ חוּמְשׁוֹ כְּמוֹתוֹ – יש ללמוד מדברי הברייתא שדין החומש כדין הקרן, שכשם שמשלם את הקרן מפירות ולא ממעות כך משלם אף את החומש.

שְׁמַע מִינַּהּ – אבן יש להוכיח מכאן כדברי רבא, שדין החומש כדין הקרן.

הגמרא מביאה ספק בדיני חומש: אָמַר רָבָא, לְגַבֵּי חומש שחייבה התורה על גֵּזֶל, דהיינו, באדם שגזל את חבירו וכפר בכך ונשבע לשקר ואחר כך הודה, כְּתִיב (ויקרא ה כד) 'וַחֲמִשָׁתָיו יֹסֵף עָלָיו', שהוא לשון רבים, ומשמע מכך שלעיתים משלם אדם כמה פעמים חומש, וּתְנַן במשנה (ב"ק קג.) שישנו אופן כזה, באדם שגזל מחבירו וכפר ונשבע לשקר והודה, ונתחייב לשלם לנגזל קרן וחומש, וְנָתַן לוֹ [–לנגזל] אֶת הַקֶּרֶן של הגניבה, וְנִשְׁבַּע לוֹ עַל הַחוֹמֶשׁ, דהיינו, לאחר שנתן את הקרן בלבד טען הגזלן ששילם לנגזל אף את החומש, ונשבע על כך, ואחר כך הודה שלא שילם את החומש, הֲרֵי זֶה הגזלן חייב להשיב את החומש שכפר בו, וּמוֹסִיף לשלם לנגזל עוד חוֹמֶשׁ עַל הַחוֹמֶשׁ שכפר בו, וכן הלאה, שאם ישלם לו את החומש הראשון שנעשה קרן ויכפור בחומש השני [דהיינו בחומש של החומש הראשון], ישלם שוב קרן וחומש, עַד שֶׁיִּתְמַעֵט הַקֶּרֶן פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה – עד שיכפור בחומש שאינו שוה פרוטה, שבזה לא חייבתו התורה להוסיף עוד חומש.

ולְגַבֵּי חומש שחייבה תורה את האוכל תְּרוּמָה בשוגג, כְּתִיב (ויקרא כב יד) 'אִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁתָיו עָלָיו', ובזה אמנם נקט הכתוב בלשון יחיד ולא בלשון רבים כמו בגזל, ומכל מקום תָּנַן במסכת תרומות (פ"ו מ"א), שגם בזה ישנו אופן שמשלם אדם כמה פעמים חומש. וכך שנינו שם, אדם הָאוֹכֵל תְּרוּמָה בְּשׁוֹגֵג, מְשַׁלֵּם לכהן קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ, אֶחָד הָאוֹכֵל את התרומה, וְאֶחָד הַשּׁוֹתֶה משקה של תרומה, וְאֶחָד הַסָּךְ את גופו בשמן של תרומה, אֶחָד האוכל תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְאֶחָד האוכל תְּרוּמָה טְמֵאָה, בכל אופנים אלו דינו שְׁמְשַׁלֵּם את הקרן שאכל, ומוסיף את חוּמְשָׁהּ, וְאף ישנו אופן שמוסיף חוּמְשָׁא דְּחוּמְשָׁא – חומש על החומש, כגון, אם שילם לכהן קרן וחומש תמורת אכילתו, וחל על התשלומים דין תרומה, ולאחר מכן שב ואכל בשוגגה את החומש שנתן לכהן, שבזה עליו לשלם את דמי החומש הראשון שנעשו עתה קרן, ומוסיף עליהם עוד חומש.

וְאִילּוּ לְגַבֵּי חומש שחייבה תורה להוסיף על פדיון מַעֲשֵׂר שני, לֹא מְכָתַּב כְּתִיב – לא מצינו בפסוק רמז שישנו אופן שמשלם כמה פעמים חומש, וְאף לֹא מִיתְנָא תָּנָא – לא שנינו במשנה דין כזה שאם חזר וחילל את החומש הראשון שנתן למעשר עליו להוסיף עליו עוד חומש, וְלֹא אִיבָּעְיֵא אִיבַּעְיָא לָן – ואף לא עלה ספק בליבנו לומר כן, שמאחר ואין לזה רמז במקרא לא חידשו חכמים דין כזה.

ועתה מבאר רבא שלגבי הקדש יש להסתפק בענין זה: ולְגַבֵּי חומש שחייבה תורה להוסיף על פדיון הֶקְדֵּשׁ, כְּתִיב (ויקרא כז טו) 'וְאִם הַמַּקְדִּישׁ יִגְאַל אֶת בֵּיתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכֶּךָ', שהוא לשון חומש יחיד, וּתְנַן – ושנינו במשנה להלן (נה:), שאדם הִפְדָּה אֶת הֶקְדֵּשׁוֹ מוֹסִיף חוֹמֶשׁ על שווי ההקדש. מדייקת הגמרא: חוּמְשָׁא תָּנֵן חוּמְשָׁא דְּחוּמְשָׁא לֹא תָּנֵן – חומש שנינו שצריך להוסיף על הפדיון, אך חומש על חומש לא שנינו.

מַאי – מה יהא הדין באדם שפדה את ביתו מרשות ההקדש, ונתן תמורתו קרן וחומש, ועתה חפץ הוא לשוב ולחלל את החומש שנתן על מעות או חפץ אחר, האם צריך הוא להוסיף שוב חומש או לא.

צדדי הספק: האם נְּבֵי תְּרוּמָה הטעם שיש להוסיף חומש על חומש, אף שנקט בה הכתוב לשון יחיד ולא לשון רבים, הוא משום דְּכְתִיב בה 'וְיָסַף חמישית', ומשמעות תיבה זו היא ש'יוסיף ויחזור ויוסיף', ואם כן אף לְגַבֵּי קֹדֶשׁ נָמֵי יש לומר כן, דְּהָא כְּתִיב ביה 'וְיָסַף חמישית', אוֹ דִּלְמָא – או שמא אין הטעם בתרומה משום משמעות תיבת 'ויסף', אלא משום דלְגַבֵּי תְּרוּמָה כְּתִיב 'וְיָסָף', והאות וא"ו מיותרת היא, וממילא אִי שָׁקְלַתְּ לֵיהּ לְוָ"ו דְּיָסָף וְשָׁדֵית לֵיהּ עַל חֲמִשִׁיתוֹ הֲוָה לֵיהּ חֲמִשִׁיתָיו – אם תטול את האות וא"ו מתיבת 'ויסף' ותוסיף אותה על תיבת 'חמישיתו' יהא נכתב 'חמישיתוו', שהוא לשון ריבוי חומשים, ועל כן יש ללמוד מכך שמוסיפים חומש על חומש, אבל לְגַבֵּי הֶקְדֵּשׁ דִּכְתִיב 'וְיָסַף חֲמִשִׁית', אַף עַל גַּב דְּכִי שָׁקְלַתְּ לֵיהּ לְוָ"ו דְּיָסָף וְשָׁדֵית לֵיהּ עַל חֲמִשִׁית – אף אם תיטול את האות וא"ו מתיבת 'ויסף' ותוסיף אותה על תיבת 'חמישית', סוֹף סוֹף הֲוָה לֵיהּ חֲמִשִׁיתוֹ – מכל מקום לא יהא נכתב אלא 'חמישיתו', שהוא לשון חומש יחיד, ולפיכך יתכן שאין מוסיפים בהקדש חומש על חומש.

שואלת הגמרא: מה מקום יש להסתפק אם מוסיפים בהקדש חומש על חומש, וְתֵיפּוֹק לֵיהּ דַּהֲוָה לֵיהּ הֶקְדֵּשׁ שֵׁנִי – הרי ניתן לפשוט ספק זה מאחר שהחומש אינו הקדש מחמת עצמו אלא הוא הקדש שני, שהרי נפדה תמורת הקדש אחר, וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי שרק אַהֶקְדֵּשׁ רִאשׁוֹן מוֹסִיף חוֹמֶשׁ כשפודהו, אך עַל הֶקְדֵּשׁ שֵׁנִי אֵין מוֹסִיף חוֹמֶשׁ, ונמצא, שאף אם ישוב אדם ויפדה את הקרן שחילל עליה הקדש אינו מוסיף חומש, וכל שכן שאינו מוסיף חומש על חומש.

משיבה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַב פַּפִּי לְרָבִינָא, הָכִי אָמַר רָבָא, דין החוֹמֶשׁ כְּתְחִילַּת הֶקְדֵּשׁ דָּמֵי – כהקרן ראשון הוא ולא בהקדש שני, שהרי אין אדם מחלל את ההקדש על החומש, אלא מוסיפו על סכום הפדיון, ולפיכך יש מקום להסתפק האם מוסיפים חומש על חומש או לא.

מבררת הגמרא: מַאי הֲוֵי עֲלָהּ – מה היא מסקנת הדין לגבי ספק זה. אָמַר רַב טַבְיוֹמִי מִשְּׁמֵיהּ דְּאַבָּיֵי, אָמַר קְרָא (ויקרא כז טו) 'וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכֶּךָ', מַקִּישׁ הכתוב את חוּמְשׁוֹ של ההקדש לְכֶסֶף עֶרְכּוֹ של ההקדש, דהיינו קרן, מַה כֶּסֶף עֶרְכּוֹ הפודהו מוֹסִיף חוֹמֶשׁ, אַף כֶּסֶף חוּמְשׁוֹ נַמִּי הפודהו מוֹסִיף חוֹמֶשׁ, ונמצא, שהפודה את חומשו מוסיף חומש על חומש.

הגמרא שבה לברר את דינו של רבי יהושע בן לוי שאין מוסיפים חומש בפדיית הקדש שני: נוּפְא – שנינו לעיל, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, עַל פדיית הֶקְדֵּשׁ רִאשׁוֹן מוֹסִיף הפודה חוֹמֶשׁ, וְעַל פדיית הֶקְדֵּשׁ שֵׁנִי אֵין מוֹסִיף חוֹמֶשׁ.

אָמַר רָבָא, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי שאין מוסיפים חומש בפדיית הקדש שני, משום דְּאָמַר קְרָא 'וְאִם הַמַּקְדִּישׁ יִגְאַל אֶת בֵּיתוֹ', ויש לדייק מכך שרק הַמַּקְדִּישׁ מוסיף חומש, וְלֹא הַמַּתְפִּים, דהיינו, שהיא הקדש ראשון ולא התפיסה עבור פדיית הקדש אחר, וכמו כן כּוּלְּהּ מוקדשת לַשָּׁמַיִם, ואין לבעלים חלק בה כלל, וּמֵעֲלִין בָּהּ – שכל הנהנה ממנה מעל, אַף כָּל דבר שֶׁתְּחִילָּתָהּ הֶקְדֵּשׁ – שהיא הקדש ראשון, וְכוּלְּהּ הקדש לַשָּׁמַיִם שאין לבעלים בה כלום, מוֹעֲלִין בָּהּ.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר לְתָנָא, בִּשְׁלָמָא תנאי זה שיהא כּוּלְּהּ לַשָּׁמַיִם, בא לְמַעוּטֵי קָדָשִׁים קַלִּים, שמִּכְּיָון דְּאִית לְהוּ לְבַעֲלִים בְּגַוְיֵיהוּ – מאחר שיש לבעלים חלק בבשרם, לֵית בְּהוּ מְעִילָה – אין בהם דין מעילה, אֶלָּא תנאי זה שיהא תְּחִילַּת הֶקְדֵּשׁ, לְמַעוּטֵי מַאי – איזה דבר בא הוא למעט, וכי תְּחִילַּת הֶקְדֵּשׁ הוּא דְּאִית בֵּיהּ מְעִילָה סוֹף הֶקְדֵּשׁ לֵית בֵּיהּ מְעִילָה – האם רק הקדש ראשון יש בו מעילה, ואילו דבר שהתפיסו בו קדושה תמורת הקדש אחר אין בו מעילה, הלא אין הדבר כן. דִּילְמָא לְעִנְיַן חוֹמֶשׁ קָאָמְרַתְּ – שמא אין כוונתך לבאר את דברי הברייתא לענין מעילה, אלא לענין חומש, וּכְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי שאמר שעל פדיון הקדש ראשון מוסיפים חומש, ועל פדיון הקדש שני אין מוסיפים חומש.

אָמַר לֵיהּ אותו תלמיד לרבי אלעזר, אִין הָכִי קָאָמִינָא – אכן זו היתה כוונתי לבאר בדברי הברייתא.

הגמרא מקשה על דברי הברייתא האומרת שבהמה טמאה היא 'תחילת הקדש': אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְרָבִינָא, וכי בְּהֵמָה טְמֵאָה רק בְּתְחִילַּת הֶקְדֵּשׁ אִיתָא – האם ניתן להקדיש אותה רק בתורת הקדש ראשון,